

Gallerydaklockan

2015 fick föreningen som gåva ett golvur, ett sådant som ibland kallas "Gallerydaklocka", eftersom åtminstone urverket tillverkades av någon av urmakarna i Galleryda. En sådan klocka har stått på föreningens önskelista i många år och vi får rikta en tacksamhetens tanke till givarna, Jarl Erik och Britt Berg i Sölvesborg. Klockan har sitt ursprung i Hästaryd där den stått på Östragården, ibland kallad Tuagården, i nästan 200 år.

När man studerar klockan lite närmare så kan man notera att fodralet är äldre än urverket. Fodralet är målat med blommotiv och har över dörren två signaturer, "JPS" och "BPD" och under dörren årtalet 1795.

På klockans dörr finns denna vers eller tänkespråk:

Jag rörs men har ej lifw
Jag går men blir ej trött
Jag wakar stunderlig
när andra sofwer sött.
Jag följer dag och natt
kungör när sol uppgår.
Jag andra lära vill
det Jag ej själw förstår.

Fodralets underdel är svängt och den modellen brukar ha en rund överdel eller huv, där urverket sitter. Överdelen här är fyrkantig, så som det ofta är på raka fodral. Urverket är av senare datum än fodralet och signerat "Ola Åkesson, Gallryda, 1857". Det är möjligen så att ett äldre urverk och överdel ersatts med ett nytt år 1857. Med hjälp av dessa signaturer och årtal är det möjligt att något rekonstruera klockans historia från år 1795 fram till i dag.

Om vi nu försöker följa klockan i tiden från det första årtalet 1795 och framåt så kan vi med hjälp av kyrkobokföring och andra handlingar komma fram till denna berättelse:

I senare tid ser det ut så här enligt de uppgifter vi fått av givaren.

Jarl Erik ärvde klockan efter sin bror Lennart år 2010. Han hade i sin tur ärvt den efter fastern Elvira Berg som dog år 1966.

Klockfodralet var vid den tiden målat i blå färg, men ursprungsmålningen togs då fram av Oscar C. H. Wickström som också noterat det och signerat på dörrens insida.

Så vitt man kan förstå så har klockan nästan hela sin tid stått på Östragården i Hästaryd. I Asarums vigselbok kan man läsa att drängen och hemmansbrukaren Jöns Persson från Hästaryd och pigan Botil Paulsdotter ifrån Torarp vigdes den 26 december 1795. Här har vi alltså de två som har signaturerna JPS och BPD på klockfodralet. De fick kanske klockan som bröllopgåva.

Jöns Persson, som var född i Hästaryd år 1766, var år 1795 bonde på en av gårdarna Mörrum nr 13, vilket i senare tid blev Hästaryd nr 1. 1802 föddes där äldste sonen Per Jönsson som kom att ta över gården efter föräldrarna. I bouppteckningen efter Jöns Persson, död år 1827, finns bland annat: "Ett sämre väggur", värderat till 7 riksdaler. Som jämförelse från samma bouppteckning ser man att en ko värderades till 10 riksdaler. Vad som ligger i ordet "sämre" vet vi inte, kanske är det ett sätt att minska dödsboets totala behållning, kanske är det så att uret inte fungerade så bra.

Per Jönsson och hans hustru Botil Trulsdotter hade en dotter Maria född 1840 och hon gifte sig i maj 1858 med den 9 år äldre Sven Jönsson från Norje. Någon gång vid den här tiden fick klockan ett nytt urverk tillverkat i Galleryda.

I november år 1858 fick Per och Botil sonen Johan och i mars året efter dog Maria, knappt 19 år gammal, i en sjukdom som vid den här tiden kallades ”hjernfeber”, troligen ett dåtida namn på epidemisk hjärnhinneinflammation. I bouppteckningen efter Maria tas bland inventarierna upp ett väggur som värderas tio riksdaler och en väggstudsare som får värdet 1 riksdaler.

En väggstudsare var vid den här tiden en vanlig benämning på det vi i dag kallar väggur och ett dåtida väggur är alltså ett ur som står vid väggen, ett golvur.

I december 1860 gifte Sven Jönsson om sig med Elna Olsdotter från Astensmåla i Jämshögs socken. I det äktenskapet föddes dottern Emelie år 1863. Hon gifte sig 1887 med Nils Adolf Berg som kom från Värhult i Gammalstorps socken. I det äktenskapet föddes flera barn, bland dem år 1898 sonen Gustaf Adolf, som blev far till de tidigare nämnda bröderna Jarl Erik och Lennart. År 1893 hade dottern Elvira, som senare blir ägare till klockan, fötts. I bouppteckningen efter Sven Jönsson, som dog år 1899, fanns bland de högst värderade inventarierna, upptaget ett väggur som då värderades till tio kronor.

Nils Adolf Berg sålde år 1906 gården till Olof Andersson och flyttade till undantagshuset, kallat Berghem. Huset hade byggts av svärfadern Sven Jönsson år 1892. Olof Andersson och hustrun Gerda

blev de sista brukarna av Tuagården, som numera är helt försvunnen. Elvira Berg bodde kvar på Berghem fram till sin död. Golvuret stod troligen där, kanske hela tiden på samma plats, från det att Sven Jönsson flyttade dit och fram till 1966.

Urmakarna i Galleryda

Det är ganska lite känt och skrivet om urmakarna i Galleryda. I Blekingeboken år 1966 skrev Åke Werdenfels en uppsats med titeln "Ur och urmakare i Blekinge". Bland dessa tidiga urmakare finns Åke Mattsson nämnd. Han blev den förste urmakaren i Galleryda och var född där år 1773. Åke gifte sig 1804 med Kersta Olasdotter och tog då över fädernegården, den som numera kallas Klockmakaregården. I kyrkobokföringen antecknas att han var krympling, han hade alltså någon form av handikapp, vilket kan förklara att han hade urmakeri som binäring till jordbruket.

Det är troligen så att Åke Mattsson lärde sig till urmakare hos Nils Ekegren, som kom till Karlshamn som urmakarmästare år 1779. Ekegren drev verkstad med en gesäll och en lärgosse och hade en stor produktion, främst av golvur. Det finns också fickur, väggur och skeppsur signerade Nils Ekegren. Han numrerade sina ur och det högsta numret man hittat är 2 000. Fackmän tvivlar dock på att han verkligen hann tillverka så många under sin aktiva tid. Nils Ekegren hade tre söner som alla blev urmakare. En sonson, Henrik Robert

Ekegren kom till Genève och blev där en framgångsrik och berömd urfabrikör.

Fodralen, både raka och svängda, till Ekegrens ur tillverkades av lokala snickare, en av dem som nämns är ”Ola i Hallandsboda”. Det finns minst ett golvur av Åke Mattssons hand, där enligt traditionen Ola i Hallandsboda har tillverkat fodralet. På Kulturen i Lund finns också ett hörnskåp som sägs vara tillverkat av Ola. Det har hittills inte gått att säkert klarlägga vem denne Ola i Hallandsboda är. Kunniga personer i Kyrkhults hembygdsförening misstänker att han är identisk med en torpare Ola Svensson, född 1784 i Hallandsboda och död där 1850.

Åke Mattsson hade två söner, Jöns och Ola som fortsatte faderns tillverkning. Det är den yngre sonen Ola Åkesson som tillverkat uret som nu finns på Stålagården. Det är inte känt hur många ur som tillverkades i Galleryda av de två generationerna klockmakare.

Leif Gustafsson